

DORTHE REFSLUND CHRISTENSEN:
Scientology: Fra terapi til religion.
København: Gyldendal 1997. 152 sider.
Pris: 168 kr.

Er der principielt forskel på gamle og nye religioner? Til dette spørgsmål svarer Dorthe Refslund Christensen et klart og entydigt „nej“ i sin bog om Scientology. Er Scientology da en religion? Her er svaret „ja“ – ifølge den definition på fænomenet religion, som bogen kommer frem til. Den eneste forskel på „gamle“ og „nye“ religioner er alderen, og det er „de gamle religioners alder alene [der] legitimerer deres tilstedeværelse i samfundet i dag“ (s.23, kursivering i teksten).

Scientology blev udviklet i begyndelsen af 1950'erne og nyder dermed ikke den aldrenes respekt, skriver Refslund Christensen. Og med et hint til det religionsvidenskabelige establishments forskningspræferencer fortsætter hun: „Men det kan ikke være rigtigt, at en religion skal „kvalificere sig“ som objekt ved at have et vist antal hundrede år på bagen eller ved at have et bestemt antal tilhængere el.lign.“ (ibid.). Forfatteren mener tværtimod, at studiet af de nye religioner kan komme os til gode ved studiet af de gamle. Vi kan så at sige stå på sidelinien og iagttage selve grundlæggelsen og kanoniseringen af en religiøs tradition (ibid.).

Scientology, en såkaldt nyreligiøs bevægelse, dukker med jævne mellemrum op i mediernes spalter. Omtalen er sjældent for det gode. Bevægelsen er forbudt i Tyskland, og et forbud har flere gange været på tale også i Danmark.

Nu har så Dorthe Refslund Christensen skrevet en bog, som vil *oplyse* om religionen Scientology, og som har som erklæret udgangspunkt, at Scientology er en religion, der kan studeres på lige vilkår med andre, ældre religioner. Indfaldsvinklen er altså religionshistorikerens, og bogen bygger dels på omfattende litteraturstudier, dels på fire års feltstudier inden for Scientology-kirken i Danmark.

Bogen beskriver scientology-bevægelsens fremkomst i en bestemt historisk-kulturel sammenhæng: 1940'ernes og 1950'ernes teknologibejstrede og udviklingsoptimistiske USA. Ophavsmanden, L. Ron Hubbard, har været en bemærkelsesværdig mand. Foruden den omfattende produktion af bøger om dianetik og scientology skrev han mere end 70 science fiction-noveller og var medlem af

„Eventyremes Klub“ i New York. Refslund Christensen underkaster forfatterskabet kildekritiske betragtninger og argumenterer for, at de kildekritiske problemer, som knytter sig til scientology-litteraturen langt hen ad vejen er af samme art, som dem der kendes fra studiet af gamle religioner.

Herefter foretages der en gennemgang af dianetikken, den alternative terapiform, som Hubbard og andre udviklede forud for religionen scientology. Om hvad dianetik er for noget, siges der med et citat fra Dianetikbogen: „Dianetik er ikke psykiatri. Det er ikke psykoanalyse. Det er ikke personlige forhold. Det er ikke hypnose. Det er en videnskab om sindet“ (s.51). Denne definition er tydeligvis blevet til efter flere mislykkede forsøg på at opnå anerkendelse af dianetikken i de eksisterende psykiatriske og medicinske kredse i USA, og den indeholder en klar afstandstagen til disse. Refslund Christensens beskrivelse af dianetikken som alternativ psykoterapi suppleres med indsigter fra medicinsk antropologi, som virker umiddelbart overbevisende i den forstand, at det på en og samme tid bliver begribeligt, hvorfor de etablerede videnskaber afviser dianetikken, og hvordan den appellerer til mennesker, der ikke føler sig forstået i det etablerede psykiatrisk-medicinske system. Det dobbelttydige forhold til videnskaben er et gennemgående tema i både dianetik og scientology: på den ene side er videnskab, især naturvidenskab, et ideal, hvor kravet om videnskabelighed bl.a. udmønter sig i en tilstræbt videnskabelig sprogbrug og retorik. På den anden side fremhæver Hubbard uophørligt, at videnskaben har spillet fallit over for centrale menneskelige problemer.

Mens dianetik beskæftiger sig med sindet og i en naturalistisk ramme tilbyder forklaringer på og helbredelse af menneskets fysiske og mentale lidelser, rækker religionen scientology ud over det materielle niveau og tilbyder et system af metafysiske og ontologiske betragtninger om det værendes beskaffenhed. Scientology er afledt fra græsk og betyder „viden om viden“. Refslund Christensen gennemgår de centrale begreber i scientologys religiøse filosofi. I analysen fremstår scientology'en som en synkretistisk frelserreligion, kendetegnet ved et meget specialiseret sprog, der for udeforstående forekommer både fortænkt og ubegribeligt. Der påvises indflydelser fra diverse kendte religioner, specielt buddhisme og hinduisme, ligesom der trækkes paralleller til

andre kendte religioners forestillinger, mytologier og ritualer. Ifølge forfatterens konklusioner fremstår scientology således kun overfladisk set som en ny religion. Ser man bag om det teknologifikserede sprog, så viser det sig, at scientology bygger på tankegods, der er religionshistorisk velkendt, betjener sig af velkendte religiøse udtryk og altså er en moderne udgave af gammelkendte fænomener.

Titlen kan undre, al den stund den suggere- rer, at scientology først var en terapi (men ikke længere er det) og siden blev en religion. Forfatteren pointerer netop flere gange, at terapien (dianetikken) og religionen (scientology) i dag fremstår som to ligestillede idésystemer, der er suveræne inden for hver deres område, dianetikken på sindets og scientology' en på åndens.

Refslund Christensen skriver godt og klart. Hun bruger, i sin gennemgang af scientology og i forsøget på at afgrænse og definere fænomenet religion, sund religionsvidenskabelig fornuft og nysgerrighed. Til en vis grad lykkes det for hende at rykke ved indgroet, fordomsfuld vanetænkning og at nuancere det mere eller mindre medieskabte – og meget negative – billede af scientology.

Selv om Refslund Christensen gør det ganske klart, at det ikke er hendes ærinde at gå ind i diskussionen om bevægelsens økonomi, skatteregnskaber, registre, manipulation og hjernevask af medlemmer m.v. – de sager som scientology er mest kendt for gennem medierne – vækker det undren, at der ingen oplysninger overhovedet er om, hvad forfatterens feltstudier har ført til af indsigter. Ligeledes studser denne anmelder over det totale fravær af den sociale, fællesmenneskelige dimension – både i den givne definition af religion og i beskrivelsen af scientology-bevægelsen.

Hvordan kan en religion, som bestræber sig på at hverve tilhængere – og det gør scientology, endda særdeles ihærdigt – og som har organiseret sig i en kirke („church“), beskrives uden nogen nævnelser af et „menighedsliv“, et socialt fællesskab? Vi hører intet om, hvordan man lever som scientolog, hvilken betydning, det har for menneskers forholden sig til andre mennesker, både dem „inden for“ og dem „uden for“ religionen, eller hvilke adfærdsmønstre, der sanktioneres positivt/negativt af medlemmerne. Der savnes kort sagt oplysninger om den sociale dynamik i den religiøse bevægelse, som kalder sig scientology.

I Refslund Christensens beskrivelse er scientology en ekstremt antropocentrisk reli-

gion, hvis tilhængere er enkeltstående individer, der intet har med hinanden at gøre, ud over at de hver for sig sidder med en auditor og et E-meter, og hver for sig søger individuel frelse. Spørgsmålet om, hvordan religionen „klarere“ at bringe disse enkeltindivider sammen i en „kirke“, hverken stilles eller besvares. Hvad Refslund Christensen har „set ude fra sidelinien“ i løbet af fire års feltstudier, har vi således stadig til gode.

Helle Snell
mag.art.
Århus

STEEN FOLKE & NEIL WEBSTER (red.): Den Ny Verden 2. Indien – 50 år. Fremskridt og fattigdom. Skive: Handy-Print A/S. 152 sider. ISBN 0029 6775.

Indien – 50 år. Fremskridt og fattigdom er på mange måder en anbefalelsesværdig lille bog for den, der ønsker en overordnet og let tilgængelig introduktion til kontinentets politiske og økonomiske status i slutningen af det 20. århundrede. Ni forfattere, af forskellig akademisk baggrund, præsenterer med hver deres essay divergerende sider af Indiens politiske og økonomiske liv. Det samlede indtryk er af et dynamisk samfund, der vil og oftest også kan selv – meget langt fra den stereotype opfattelse at et stagneret Indien, der hersker blandt mange i Vesten.

Den overvejende del af bidragene er kendetegnet ved at være stringente, klart formulerede og med en grad af overskud, der vidner om de pågældende forfatters langvarige engagement i området. Dog falder et enkelt essay uden for denne beskrivelse, og man kan undre sig over, hvorfor det er blevet medtaget – skyldes det simpelthen, at enhver udgivelse om Indien stadig skal inddrage en diskussion om kastevæsenet for at blive accepteret som dækkende?

Med fokus på centrale økonomiske problemstillinger i området lægger John Degenbol Martinussen i essayet „Indiens fremgang og elendighed“ ud med en informativ statusopgørelse over Indiens udvikling siden uafhængigheden i 1947. Jeg har kun få indvendinger. Blandt andet forekommer udsagnet om, at „de fleste indere [fastholder] i det traditions- og fødselsbestemte erhverv“ (s.18), problematisk, taget i betragtning hvor store ændringer